

III KNIHA ZLIN

Peter Henisch

O TOUZE STÁT SE INDIÁNEM

Jak Franz Kafka na lodi Karla Maye potkal, ale na americkou půdu přesto nevkročil

Copyright © Residenz Verlag, St. Pölten, 1994
Translation © Alena Nováková, 2010
Cover and layout © Lucie Mrázová, 2010

ISBN 978-80-87162-49-1

Stál by těsně u zábradlí a zvracel. Starší pán s dámou by se k němu blížili ze zádi. Vítr by vál, vlny by se vzdouvaly, raci by se chechtali. Siréna by do noci vydávala naříkavý tón.

Na přídi. Panstvo by přišlo z útrob mezipalubních prostor. Pán by chtěl mermomocí ukázat dámě, jak by býval cestoval v roce 1864 nebo '65. Jak by tehdy býval cestoval, *kdyby*, *kdyby ne...* Kdyby mu v tom nezabránily jisté okolnosti.

Býval by tehdy cestoval úplně jinak než dnes. Ubytování vystěhovalců už je prý sice mnohem lepší, zdůrazňoval by takzvaný inspektor pro mezipalubí, než řekněme ještě před patnácti lety. Ani zmínka o roce 1864 nebo '65. Ale o cestování v mezipalubí kolovaly stále ty nejhorší zvěsti. Dbejte prosím hygienických předpisů! Nejspíš i dnes spatřuje větší část pasažérů, kteří se zde přepravují, v koupeli spíše lékařské nařízení, kterému se nelze vyhnout, než takříkajíc civilizovanou potřebu. Ale časy, kdy vystěhovalce prostě ostříkali hadicí, jsou ty tam. Jak vidíte, zařízení pro praní a mytí je tu, řekl bych, zajištěno dostatečně. Stejně tak toalety, můžete se přesvědčit.

Podle zákona z 9. června 1897 musí být k dispozici v takovém počtu, aby na jednu toaletu nepřipadalo více než 50 osob mužského, respektive ženského pohlaví. Povlečení na peřiny i polštáře se samozřejmě po každé cestě dezinfikuje. Podívejte, za ty peníze, za které chtějí lidi tady dole cestovat, nemůžete samozřejmě očekávat žádný luxus.

Samozřejmě že ne, řekl by ten starší pán. Dáma by si před nosem a ústy přidržovala jeden konec svého hedvábného šálu. Ten karbolový zápach je téměř nesnesitelný. Až by se dostali ven z prostor, které jsou podle informací mezipalubního inspektora plně obsazené 2200 pasažéry, alespoň pod širé nebe, nadechl by se ostatně i muž po jejím boku.

Ale tam by stál u zábradlí ten mladík. Jeho postoj: jako Charlie Chaplin na začátku němého filmu THE IM-MIGRANT. Úplně prohnutý. Škubne sebou a svíjí se v divokých křečích. Je mu jen špatně, nebo se chce chraňbůh vrhnout do moře?

Chaplin natočí ten film až o devět let později. Ale *ted'* je třeba něco udělat, domnívá se dáma, nemůžeme tu jen stát a přihlížet. Tak udělej něco, Karle! – Postarší pán se nejprve porozhlédne, takové věci přece přísluší lodnímu personálu. Ale mezipalubního inspektora ztratili někde v davu a v dosahu není ani nikdo jiný alespoň trochu oficiálního vzezření.

Náhle sebou postarší pán viditelně trhne. A udělá dva skoky, ne právě přiměřené svému věku. Chytne mladíka za rameno (no dobrá, možná se o jeho rameno také docela zlehka opře). A: No tak, mladý muži, řekl by, dávejte pozor, nenaklánějte se tolik, tam dole, to je Atlantik!

Když se Chaplin, v tom filmu, konečně otočí k divákům, v rukou chycenou rybu, propuknou diváci, kteří o něj předtím měli obavy, v osvobozující smích. O tom

ale nemůže být v případě mladíka, jenž se teď otáčí a je celý schlíplý, ani řeči. Nechte mne, odpoví, velmi potichu, velmi mdle, takříkajíc příliš slabě na vykřičník, který za takovou výzvou následuje. Zepředu by ostatně vypadal spíše jako Buster Keaton.

Kromě toho vypadá docela pomačkaně. Ačkoli na pasážera z mezipalubí, nebo právě proto, toho si dáma všimne hned, má příliš dobrý oblek. Také si hned všimne jeho očí, uši nelze tak jako tak přehlédnout. Neberte si to tak, řekne, seberte se, řekne její muž, nate, vezměte si můj kapesník.

Mladík poděkuje a otře se. Potom stojí a vrávorá. Co si teď má počít s kapesníkem, který mu nepatří? Jeho protějšek má bílé, větrem rozčuchané vlasy, vodově modré, trochu slzící oči a knírek, na němž se mu zachytily kapičky slané vody. – Je to možné? Jste to opravdu vy? – Ne, mladík by staršího pána nepoznal.

Ale ta možnost, opravdu, ta možnost tu je. Setkání těch dvou (tří). Píše se rok 1908, a sice 6. září. VELKÝ KURFIŘT vyplul večer 5. září z Bremerhavenu a 16. brzy ráno bude v New Yorku.

Hlavu vzhůru, řekl starší muž, když se *on* plavil poprvé přes velkou louži, byl na tom úplně stejně.

Dáma na něj vrhla udivený pohled, nic však neřekla.

Víte, co by vám v takovém stavu udělalo dobře? Sklenka koňaku!

Děkuji, jste laskav, odpověděl mladý muž, nepije ale vůbec alkohol.

Dobrá, řekl starší muž, když se do Států poprvé plavil *on*, také ještě nepil. Ale stav, v jakém se mladík zřejmě nachází, ho opravňuje udělat výjimku. Ostatně protože jemu, jak se již zmínil, se vedlo úplně stejně, učinil tenkrát při své první plavbě také takovou výjimku. Pojdte, hopla, klidně se mě chyťte!

A už bere mladého muže pod paží a mrknutím dává ženě najevo, aby udělala totéž na své straně. Mezipalubnímu inspektorovi, který se potom náhle zjevil u vchodu, kde už ho opravdu nikdo nepotřeboval, strčil do náprsní kapsy bakšiš, takže se třídní závory na lodi na okamžik zvedly. Mladík se krátce vzpíral, a ačkoli byl o něco vyšší než jeho dobrodinec, zmítaly se mu nohy na chvíli ve vzduchu. Ale potom, jako by mu všechna energie ke vzduhu hned zase došla, se nechal vést jako hadrová panna.

Jak poté, co přišel průchodem, vstoupil do vrat. Neobarko: Na Poříčí číslo 7. Jak uviděl, že prší, jak uviděl, že slabě prší. Jak držel v jedné ruce kufr a v druhé ještě nerozevřený deštník.

Vzorek kočičích hlav hned před ním. Několik vln soustředných půlkruhů, které se těžko rozpoznatelným způsobem překrývaly. Po nich spěchali lidé nejrůznějších způsobů chůze. Ve spárách: dva cigaretové nedopalky, jedna kancelářská sponka.

Občas někdo vystoupil z davu a překročil vozovku. Slovo *překročit*: jako by vozovka byla řeka. Okolo plynoucí obrazy, pokušení vpadnout do těchto obrazů. Otázka, zda má člověk na takovou služební cestu vykročit pravou či levou nohou nebo raději vůbec ne.

Ted' vás musíme chtě nechtě pustit, řekl starší muž. Skutečně, ve třech by dveřmi do kajuty neprošli. Račte dál, ať nám nevynesete spaní, ale zvedejte nohy. Mladík promptně zakopl. Však také byly prahy na této lodi nezvykle vysoké! Potom stál uprostřed pokoje, ještě stále vrávorál. A dáma si nebyla jistá, zda od něj může poodstoupit nebo zda by měla zůstat připravená trochu vedle něj, trochu za ním, aby ho případně zachytila. Starší pán zazvonil na stevarda, koňak, který doporučoval mladíkovi trpícímu

mořskou nemocí, teď potřeboval sám. Byla to dřina vyvléci mladíka nahoru do tolika schodů, když – jak se zdálo – zapomněl, jak se dává jedna noha před druhou.

Kajuta 25, horní promenádní paluba. Obývací místnost, ložnice, koupelna a splachovací záchod. Vlastně to není vůbec jeho styl, takové apartmá. Řekl starší muž. Ale na stará kolena si už člověk může něco dovolit.

Ale když *on* byl tak mladý jako tady mladý pán teď, tak cestoval ještě, s vidinou dobrodružné budoucnosti, jako černý pasažér. V kádi se sledí. Panebože, to byl puch! Dáma se zdála být znovu mírně překvapená. Když na druhé straně v New Yorku vystoupil na pevninu, musel se co nejrychleji zbavit svého starého obleku.

Zda to mladý muž slyšel a odpovídajícím způsobem vzal na vědomí? Vypadal, že i jinak, natož v současném rozpoložení, vnímá jen málo z toho, co se do něj bubínkem snaží dostat. Například výzva, aby se konečně posadil. Zůstal prostě stát a zíral na dámu.

Zíral na ni způsobem, jakým na ni, upřímně řečeno, už léta žádný muž nezíral. Bylo jí kolem čtyřiceti, jejímu muži šedesát šest. Sice si cenil toho, že po jeho boku vypadá tak relativně mladě, a těšil se z toho, ale vedle partnera o tolik let staršího to na jednu stranu bylo snadné a na druhou stranu obtížné, a ještě než si to skutečně připustila, smířila se s tím, že po jeho boku zestárne, aniž by kolem toho dělala pozdvižení.

Občas si toho všimla, když se dívala do zrcadla. Cestovní kostým, který si nechala ušít přímo na cestu do Ameriky, by na sobě klidně mohla mít její matka. Teď si ale, rozehřátá předchozím vláčením, šedivé sako odložila. A v bílé blůze s krajkami, již měla pod ní, vypadala – tím si byla jistá – ještě docela dobře.

Co se týče pohledu toho mladého muže, nevěděla prozatím, co si o něm má myslet. Možná to bylo

nedorozumění, možná to ale také byla drzost. Zatím se přikláníla k první verzi. Podle nepřítomného dojmu, jímž mladík jinak působil, však bylo celkem nepravděpodobné, že by na něj přítomná osoba měla takový vliv.

Tak se přece posadte, řekl její muž, který by si sám rád sedl, avšak opět marně. Stevard dvakrát přišel a zase odešel a mladík pořád ještě stál. Ale možná je beztak vhodnější vypít NAPOLEONA vestoje. Tak tedy, na zdraví, ostatně já se jmenuji Burton a tato dáma je paní Burtonová, moje milovaná choť.

Na to mladík přece jen zareagoval. Burton, Burton... vy tedy nejste Němec? Jsem, jsem, odpověděl starší muž. Ale buďte tak hodný a nikomu to neříkejte. Ačkoli je ten poslední, kdo by svou národnost zapíral. Ano, během svých nikoli bezvýznamných cest většinou dbal, aby se o ní zmínil. Avšak – a přitom se podíval trochu dotčeně na svou ženu, která se asi usmívala – avšak někdy existují důvody... Zkrátka důvody, které také muže nebo právě muže, jako je on, nutí, aby svůj milovaný původ a své dobré jméno zamlčel.

Mladík se k Burtonovu zklamání s touto odpovědí spokojil. Vypadalo-li to předtím, že se do určité míry probral, zdálo se teď, že je tomu opět konec. Sice tu stál, ale duchem byl, jak se zdálo, někde jinde. Sklenku koňaku, z níž jen usrkl, postavil jako náměsíčný přesně na hranu stolu, odkud ji pan Burton vyčítavě posunul doprostřed.

Tak se přece konečně posadte. Vypadáte stále ještě velmi znaveně!

Omlouvám se, řekl mladík, nevěděli za co.

Tak, posadte se, uvolněte se, možná bude nejlepší, když si lehnete na postel. Nebudeš mít zajisté nic proti, Karle, když si na pár minut lehne do postele.

Co by na tom mělo, co by na tom mohlo panu Burtonovi vadit?

Mladík však zčervenál: Omlouvám se, promiňte...

Neomlouvejte se přece pořád pro nic a za nic! Tenhle stále ještě tupě postávající mladý člověk začínal lézt panu Burtonovi na nervy.

Tak už si lehněte na postel, řekl, a než se do toho mohla vložit jeho žena, strčil hosta, i když jen lehce, do prsou. Ten toho moc nevydržel a jeho vrávorání přešlo v kymácení. Lehněte si už na tu postel, řekl pan Burton, strkaje mladíka před sebou, bude tu alespoň víc místa. Vzhledem k velikosti kajuty se tato poznámka zdála celkem nepatříčná.

Mladý muž nepadl na postel neochotně. Spadl pozadu. A viděl se, jak stále ještě stojí na začátku. V oblouku vrat, za mrholením. V levé ruce kufr a v pravé stále ještě nerozevřený deštník.

Obrazy: Malá dívka s unaveným psíkem na natažených rukou. Dva pánové si něco sdělují, jeden gestikuluje s dlaněmi otočenými vzhůru, jako by držel vznášející se náklad. Dáma s přezdobeným kloboukem, mladý muž s tenkou spěchající hůlkou. Ona s obličejem, který se mezi ostatními kolemjdoucími míhal s odleskem cizoty, on s rukou přitisknutou na srdci, jako by byla ochrnutá.

Možná ale viděl tyto obrazy již dříve. Tak, jak je viděl *teď*, se zavřenýma očima. Mezerami mezi kolemjdoucími bylo možno zahlédnout pravidelně poskládané kameny vozovky. Proč se nemůže prostě zastavit a nechat svět ubíhat jako film v kinematografickém divadle?

Vy jste tedy také Němec?

Prosím?

Vy jste tedy také Němec.

Panstvo, měl je oslovovat Burtonovi, sedělo teď vlevo a vpravo na kraji postele.

Víceméně, odpověděl mladík ležící uprostřed.

Odkud?

Pocházím, řekl tak potichu, že mu nejdřív vůbec nerozuměli, z Prahy.

Odkud?

Z Prahy.

Skutečně? Zlatá Praha!

Paní Burtonová pozorovala mladíka velmi vlídně seshora z pravé strany. Dobře že ho nesledovala zepředu, jeho uši nebyly z této perspektivy zrovna jeho předností. Zleva zezdola ale její obličej také nevypadal úplně nejlépe.

Příliš tlustě. Naproti tomu mladý muž, jak tam tak ležel, se musel stydět, protože byl příliš hubený. Hlavně nohy. Něco tak hubeného a dlouhého! Jak se obával, trčely daleko přes konec postele. Přesto namítl: Moje Praha není zlatá, ale šedivá.

Přestaňte, řekla příliš blízko sedící žena, snad byste nebyl tak smutný!

Mladík byl v rozpacích, ale v jakém odstínu viděl svou Prahu, musel konečně sám vědět nejlépe.

Jeho Praha je šedivá, a ne zlatá, trval statečně na svém. Polkl a zastyděl se za ohryzek. Ano, občas bývá dokonce černá.

Pravděpodobně, zašeptal pan Burton, který měl své zkušenosti, pochází mladý muž z neutěšených poměrů.

To zrovna ne. (Právě tohle jeho netopýří uši zaslechly.) Jeho otec se totiž vypracoval. Nyní je majitelem obchodu s galanterií.

Galanterie? Ale to zní přece rozkošně!

Mladík se zasmál. Znělo to, jako by mutoval.

Jeho otec obchoduje s textilní galanterií, módním zbožím, vlněnými výrobky, vycházkovými holemi, slunečníky a deštníky. Především deštníky jsou okouzující, člověk by jimi mohl napíchnout oblohu.

Mladý muž z Prahy má zřejmě určité básnické nadání, poznamenal pan Burton, v srdci tomu dlouhému hubenému mladíkovi, který jim tak uspokojivě vyložil, vlastně vyležel, své chování, již opět nakloněný. Může to totiž posoudit na základě dlouholetých zkušeností v této oblasti. Udělal pauzu, která však pominula nevyužitá. Ano, vypadá to, že mladý pán z Prahy má určité básnické nadání, třebaže se projevuje trochu melancholicky.

Mladík otevřel a zavřel kapesní nůž. Je to tedy ale mor, opravdu hrůza!

Co?

To takzvané nadání, řekl, takřka vyplivl jemu zřejmě odporné slovo. Člověk musí být šťastný, když toho zůstane ušetřen.

Ne že by mluvil o sobě, ale má známého. (K vlastnímu překvapení si všiml, že vstal a navzdory mořským vlnám přechází kajutou sem a tam.) Píše už léta, tedy *snaží* se psát. Nebo – snaží se už léta *nepsat*, ano, to vystihuje tu smutnou situaci lépe. Psaní básní ostatně vzdal. Zanechal je za sebou takřikajíc jako pubertální neřest. Ale s prózou je to prý – pokud to je možné – ještě horší. Vyžaduje více času, ačkoli, když začíná v životě jít o něco opravdu důležitého, nezbyvá na takové nedůležité věci téměř žádný čas. Jedním slovem: Jeho známý se ničí. Psaní je pro něj vyvoláváním duchů, posedlostí, svolením k nejpochybnějším objetím. Z nocí, kdy se tím vyčerpává, má ve dne kruhy pod očima. Zrovna teď se zase snaží odvyknout si, ale (při těchto slovech ztratil mladík trochu rovnováhu) otázkou zůstává, zda tentokrát vytrvá.

A vy?

Co: A já?

Také píšete?

Mladík neodpověděl.

Množství slov, které najednou vyslovil, ho viditelně zmohlo. Ruka byla v pokušení sáhnout po odložené sklenice koňaku, ale mozek se nepoddal. Potom se mladík zanořil hluboko do lenošky.

A viděl se stále ještě v bráně mezi sloupy. Venku se teď všechno lesklo, ale zevnitř na vystouplých místech a v důlcích na podstavci zůstal prach. Na suché mozaice se mezitím vedle něj shromáždilo několik kolemjdoucích. Z průchodu za ním také přišli další kolegové, na které se ale raději neotočil, protože tu stál už kdovíjak dlouho.

Když zaklonil hlavu, viděl nohy andělů sedících na architrávu. Ačkoli se nikdy nedotkli země, měli černá chodidla. To zjištění ho pobavilo. Ale nemohl se nahoru dívat dlouho, aniž by se mu z deště, který na něj neuspořádaně padal, nezamotala hlava.

Jak hlavu a pohled opět sklopil. Jak na okraji vozovky tekla ve skelných pramíncích voda k níže položeným kanálům. Po dlažbě odrážející šed' se lidé nechávali vozit v černých kolébajících se drožkách. Kdyby tak zůstal stát ještě chvíli, zmeškal by vlak.

A co jinak děláte?

Co bych měl jinak dělat?

Vaše povolání.

Mladík chvíli hleděl, usilovně přemýšlel, jako by si nejprve musel vzpomenout, co to slovo znamená.

To je totiž tak, některá slova jsou už od začátku nepravdivá.

To neřekl. Ale možná si to myslel.

Možná je mladý pán ještě student, domnívala se paní Burtonová.

Dáma u schůdku ve vratech naproti, která se dosud dívala jen na své boty...

Ne, nezlobte se, řekl, asi vypadám o něco mladší. Ale studium jsem ukončil již před dvěma lety.

Tahle dáma v přiléhavé sukni... Náhle se na něj po-dívala, téměř se lekl. Ale možná se dívala jen na děšť před ním. Nebo na firemní štítky upevněné na dveřích nad jeho vlasy.

Jeho potřeba vyprávět jí něco o sobě. Například tohle: Je mi dvacet pět let a ještě nemám jméno. Nebo tohle: Moji milí rodiče se, jak se tak říká, do jisté míry obětova-li, aby mi umožnili studium práv. Ale teď vůbec nevím, k čemu to bylo dobré.

Ale ale. Snad byste nebyl tak nevděčný?

To řekla paní Burtonová. Dáma v úzké sukni šla pro-stě dál.

Měl jsem na mysli, poopravil se mladík, že nevím, k čemu jsem dobrý já sám. V současnosti jsem – nebo ještě nedávno jsem byl – pomocným úředníkem v pojiš-tovně.

Ale to už je přece něco, určitě by stoupal v kariérním žebříčku dál. Když už je někdo pomocným úředníkem, nestojí pořádné úřednické kariéře, za předpokladu píle a výdrže, nic v cestě. Za dva roky může být například jmenován koncipistou úřadu, to se stává. A za další tři roky, když všechno půjde dobře, by si možná mohl říkat náměstek tajemníka, takže prosím pěkně, to už je přece nějaká vyhlídka.

Ano, papá, ano, mamá. Dítě, budeš jezdit na služební cesty! Možná do Chrastavy nebo Litoměřic, možná do Litoměřic a Ústí. Možná dokonce do Vídně, třeba tě jed-noho dne vyšlou na kongres. Představ si mezinárodní kongres pro pracovníky záchranářských služeb a úrazo-vé prevence.

Mladík si zakryl obě uši.

Ale co je vám, zeptala se paní Burtonová, migréna?

Od té doby, co nastoupil takzvanou profesní dráhu, odpověděl mladý muž, mívá bolesti hlavy. Tak se musí cítit skleněná tabulka v místě, kde praskne.

Mělo by to teď být vlastně už jen z poloviny tak hrozné. Protože ve srovnání s prvním rokem v zaměstnání se mu v posledních měsících dařilo dvakrát lépe. Od doby, kdy nejprve proseděl celý den, totiž od osmi do půl sedmé, v kanceláři a poté se marně snažil dohnat život, který mu mezitím utíkal, dařilo se mu ke konci svou situaci přece jen zlepšovat. Když konečně získal pozici s jednou směnou, musel to ve svém kancelářském vězení vydržet každý den do dvou hodin.

Nebuďte směšný, rozhorlil se pan Burton, kancelář není žádné vězení!

Skutečně? otázal se mladík. Také jste pracoval v kanceláři?

Starší muž měl něco na jazyku, to zabořelo. Ano, řekl nakonec, v jedné kanceláři také kdysi pracoval.

Roztržitě hledal něco po kapsách kabátu.

Kláro, kde je moje tabatěrka?

Ale Karle, vždyť víš, že bys neměl kouřit.

Ano, to vím. Ale byl bych sakra rád, kdybys následky ponechala na mně!

Když si zapaloval cigaretu, třásl se mu ruce. Poprvé potáhl se zavřenýma očima. Hluboce se nadechl a vydechl, vypustil přitom kolečko kouře. Promiňte, dáte si také?

Nikoliv. Mladý muž se snažil vyhnout se kouřovému kolečku. Na kouř byl mladý muž z Prahy téměř alergický. Sotva si někdo zapálil cigaretu, pocítil neodolatelné nutkání kašlat. Ale jelikož pana Burtona už beztak trochu rozladil, nemohl ho dost dobře hned požádat, aby s kouřením zase přestal.

Takže se snažil vysvětlit svá slova a přitom hrdinsky pokašlával. Prostě patří k těm, kdo si svůj čas v kanceláři

odsedí jako v zajetí. Nestěžuje si ani tak na práci jako na lenivost rozvláčného času. To má jen málo do činění s tím, zda ta doba trvá do večera nebo jen do brzkého odpoledne.

To už by stačilo, řekl pan Burton.

Čas v kanceláři nelze totiž rozdělit, vysvětlil mladík. Tím chce říci, že ještě v poslední půlhodině cítí jeho tlak stejně jako v první hodině. Často je to jako cesta po železnici dnem a nocí, při níž už téměř necítíte pohyb vlaku ani kolik toho už vlak ujel. Můžete jen sedět a čekat, jako by všechno záviselo jedině na hodinové ručičce, kterou máte před sebou na dlani.

Jak nakonec sáhl po hodinkách. Samozřejmě se zastavily. Zeptal se jednoho z kolegů, kteří čekali za ním a na něž se teď přece jen musel otočit, kolik je hodin. Jak ten se smál. Z hovoru rovnou do udání času.

Možná se smál *jemu!* Náhle se rozhodl, rozevřel deštník a vzal kufr, který mezitím odložil. Jak mu ale několik spěchajících žen ještě zastoupilo cestu. Klobouk malé dívenky (slaměný, červený), jediná barevná skvrna v této černobílé vzpomínce.

V dalším momentě už byl na ulici, mírně stoupající ve směru, kterým chtěl jít. Zdálo se mu, že kufr není lehký, ač toho v něm mnoho nemá. Držel deštník proti větru, drátěná konstrukce se tím trochu pokřivila, a cítil, jak mu vlaje svrchník.

A nyní se stěhujete do ciziny?

Co prosím? Mladík se nejprve musel myšlenkami vrátit na loď, na níž spolu pluli.

Jeho odjezd ze Starého světa, řekl náhle, byl opravdu nečekaný. Ještě si to ani nestihl pořádně rozmyslet. Někdý má pocit, že se mu celá plavba jen zdá.

Tak, řekl na to pan Burton, vždyť to také *je* sen. Něco, o čem jiní lidé, za méně šťastných okolností, mohou jen snít. Je to záviděníhodné, byť mladý muž cestuje, jak je vidět, skromně. Na to by si mohli klidně ještě jednou připít.

A sáhl znovu po sklence koňaku a pozvedl ji.

Jeho žena ho napodobila. Ani mladíkovi nezbylo nic jiného.

Rty se dotkl skleničky a dělal, že pije.

Očividně ne dostatečně přesvědčivě. Ale mladíku, vždyť vy vůbec nepijete!

Promiňte, omluvil se, vždyť už se o tom zmínil. Nepije vůbec nebo *téměř* vůbec, nedělá mu to dobře.

(Teď si přece jen cucl.)

Moc toho nevydrží.

(Teď se napil.)

Nesnese moc ničeho, malé příčiny u něj mívají velké následky.

Směšné, nemyslíte? Vidíte, musím se například smát, už když to slovo říkám.

Smál se. Doslova se smíchy třásl.

Až mu z toho smíchu vypadla sklenka z ruky.

Ó, promiňte, to mě strašlivě mrzí!

Paní Burtonová vzdychla. Trocha koňaku skončila na její sukni.

Jsem nešikovný, řekl mladík, nic se mi nedaří.

Co se vám nedaří?

Život. Občas se mi zdá, že se mi nedaří celý život.

Nerouhejte se, řekla paní Burtonová, takový mladý člověk jako vy...!

No, vypadá, řekl mladý muž z Prahy, jak již zmínil, mladší, než je. Ale někdy si připadá velmi starý. Alespoň má, jen tak mimochodem vůbec ne nepříjemný, pocit, že má už více než polovinu životní námahy za sebou.

Tak už dost, řekl pan Burton. Život máte ještě minimálně ze dvou třetin před sebou! Jak jsem říkal, je vám co závidět, nejen mládí. Když si jen vzpomenu, jak jsem tenkrát ve vašem věku...

Má na mysli tenkrát, ve věku mladého muže, jak se již zmínil, samozřejmě také... Ale v roce 1864 nebo '65, tehdy bylo všechno prostě ještě docela jiné. Jistě, poměry byly tenkrát mnohem horší. I když v určitém směru byly také jednodušší. Naši byli krušnohorští tkalci, pokud si umíte představit, co to znamená. Ale jednoho dne, neptejte se mne, jak jsem to dokázal, jsem byl na druhé straně v St. Louis a nastoupil jsem tam u rodiny, která pocházela z Německa – jak asi tušíte – jako domácí učitel. To byl ale teprve začátek. Horizont byl tenkrát ještě otevřenější. A s trochou kuráže bylo docela snadné vyjet mu vstříc.

Jako zeměměřič například. Železniční společnosti. Koleje, které dnes protínají prérii, ještě zdaleka nebyly všechny položeny. A šlo to dál, na západ, vstříc slunci. Chci říci za sluncem. A/ale indiáni...

Kdyby tak člověk, přerušil ho mladík a zvedl se, byl indiánem

vždy pohotový, a předkloněn na pádícím koni, stále znovu by se zachvíval krátkými otřesy země, až by nechal ostruhy ostruhami, neboť žádných ostruh nebylo, a sotva před sebou spatřil zemi jak hladce vysečenou step, už i bez koňské šíje a hlavy.

Potom nastalo v kajutě úplné ticho. Ačkoli byli od příslušné části lodi dosti vzdáleni, slyšeli dunění motorů. Mladík tu stál naslouchaje vlastním slovům. Panenky paní Kláry se zvětšily. Pan Burton těžce dýchal.

Co to bylo? zeptal se nakonec.

Kousek prózy, kterou jsem napsal loni v létě.

Mladý muž to řekl velmi potichu, trochu smutně.

Zní to spíš jako báseň, poznamenala paní Klára.

Ano, řekl mladík. Možná proto si to tak dobře pamatují.

Takže přece jen píšete! řekl pan Burton.

Ne, odpověděl mladý muž z Prahy, náhle a opět vzpurně, *nepíše*. *Nepíše* a jen stěží ještě psát *bude*. Od té doby, co nastoupil profesní dráhu, nedal dohromady ani pět rozumných řádků.

Dokud pracoval celý den, byl večer prostě příliš otupělý. A při půldenní pracovní době se odpoledne cítil pro psaní příliš prázdný. Možná je to jen otázka zvyku a koordinace. Ale pravděpodobně by to, co napsal, a to, co by napsal, nebylo tak jako tak dobré na nic jiného než na podpal.

To neříkejte, odporoval pan Burton, takové věci se neříkají. Dolil si. Ruka se mu opět třásla. Kdo ví, řekl, třeba z vás ještě něco bude. Ale řekněte mi, jen jednu otázku na okraj: proč jste zatoužil právě po indiánech?

Otázka visela v prostoru a tím prostorem byla, vzpomene-li si, luxusní kajuta. Plující místo činu: VELKÝ KURFIŘT. Loď tohoto jména. Vyplula z Bremerhavenu. A stále ještě bylo 6. září 1908, šest hodin, kolem lodi šplouchal Atlantik.

Budete se smát, řekl mladík, ten text je inspirován Karlem Mayem. Když jsem ho psal, četl jsem sice zrovna Kleista, kleče před ním, ale v tom se ke mně jaksi zezadu přiblížil Karel May. Byla to potom do jisté míry fáze regrese.

Co?

Regrese. Četl jste Freuda?

Paní Burtonová se vzpamatovala dříve než její manžel. Četl jste Maye?

Jistě, řekl mladý muž, samozřejmě, jako kluk. Dokonce jsem byl zcela zvláštním způsobem k této četbě náchylný.

Náchylný?

Ano. Doma ani ve škole nenašel pro svou osobitost pochopení ani respekt. Podle *jeho* zkušeností se ani ve škole, ani doma už vůbec nesnaží umožnit osobitosti, aby se projevila. Co máš co říkat? Co si to namlouváš? Kdo si myslíš, že jsi? V porovnání s otcem a stejně tak s profesory na c. k. státním gymnáziu si připadal navzdory pubertálnímu růstovému skoku mizivě maličký.

Četl rád. To byla důležitá část jeho osobitosti. Přesto když byl večer uprostřed nějakého napínavého příběhu, nikdy to neakceptovali. Večerka byla prostě nařízena na určitou hodinu. Když si navzdory tomu četl dál, otec jednoduše bez jediného slova zavřel plyn. Leže ve tmě pocítoval nepřekonatelnou zlost. Jen počkejte, myslíval si, ještě uvidíte! *Kdo přesně, co přesně, to nevěděl.* V tu chvíli pro něj byl ideální identifikační figurou Old Shatterhand.

Ano? řekl pan Burton s novou nadějí.

Nepoznaný...

Ano?

Vyčkávající...

Ano?

Ve snu takříkajíc přeměňuje svou méněcennost ve hru...

Naprosto cíleně hraje hrdina roli zelenáče, kterým, jak tvrdí, kdysi býval. Ale on i čtenáři se velmi brzy shodnou, že už jako takzvaný zelenáč ostatní vysoce předčil.

Znovu a znovu si dopřává tuto rafinovaně maskovanou skutečnost. Ať už cestuje po Divokém západě, nebo (ve své druhé podobě jako Kara ben Nemsí) Divokém východě. Ne, nevypadá jako prototyp vítěze, jak si ho lidé představují. Posmívají se mu, stavěn před nejrůznější zkoušky úmyslně selhává, jeho suverenita, o níž však nemá pochyb, se projevuje, až když je to opravdu nezbytné.

Ano, ano, ano!

Užívá si to koketování. Kdo se směje naposled, ten se směje nejlíp – a většinou je dokonce ušetřen nutnosti zmínit své jméno, které odhaluje jeho rozvážnou povahu. To učiní ostatní – náhle někdo pozná, uctivě nebo se zděšením, kdo mezi nimi pobývá. Stačí, aby nechal věcem volný průběh – pověstné sebevědomí Old Shatterhanda spočívá v určité nakonec triumfující radostné chladnokrevnosti.

To jste, řekl pan Burton, pověděl moc pěkně.

Ano, řekl mladík, ale je to iluze... Nejpozději když vám tenhle Old Shatterhand ušetří jednu ze svých slavných ran pěstí, víte, s kým máte co do činění... Našinec podobnými ranami bohužel nedisponuje – jen se podívejte na mé ruce...

Nezáleží ani tak na velikosti, síle pěstí, ale na postavení kloubů. A kromě toho musíte trefit správné místo. Řekl pan Burton a ukázal svou bílou pravici. Vypadala pěstěně, ale byly na ní stařecké skvrny.

Ne, pravil mladý muž, jednoho dne si už dál nechtěl dělat iluze, ani takové ne... Chtěl jsem pravdu. Chtěl jsem jasno. Když tato pravda a toto jasno byly smutné, musel jsem se podle toho zařídit... Takže vzal z knihovny všech dvacet čtyři svazků Karla Maye, které do té doby vlastnil, a odnesl je do antikvariátu. Z utržených peněz si koupil první svazky skutečné literatury.

Pan Burton si ještě jednou dolil.

A to je co?

Skutečná literatura? zeptal se mladík. No, možná se pozná podle toho, že působí nejen potěšením, nýbrž i bolestí. V takové knize by neměla vězet rána pěstí jako něco, co druhého omráčí, ale jako něco, co nás probudí. Kniha musí být sekerou na jezero, které v nás zamrzlo.

Jezero, které v nás zamrzlo? Pana Burtona zamrazilo.

Kolik že vám je let?

Dvacet pět, odpověděl, ale nemyslete si, že mi život připadá jen tragický. Každopádně mi ale právě to tragické připadá občas vysloveně směšné.

Vstal a uklonil se jako loutka.

Ale co to povídám. Opět nejspíš příliš mluvím. Vždyť jsem hned věděl, že nemám pít. Byli jste velmi laskavi, ale bude lepší, když se teď vrátím.

Couvaje klopýtl. Znovu něco spadlo na zem.

Hopla! řekl mladík. Omlouvám se, promiňte... Někdy si připadám jako nový druh klauna... Žijte blaze! Nejuctivější dík! Rukulíbám, milostivá paní!